

בנק ישראל

הפיקוח על הבנקים
אגף מדיניות והסדרה

ירושלים, כ"א בסיוון תשע"ג

30 במאי 2013

חוזר מס' ח-06-2383

לכבוד

התאגידים הבנקאיים וחברות כרטיסי האשראי

הנדון: הערכת נאותות הלימות ההון

(ניהול בנקאי תקין, הוראה מספר 211)

מבוא

1. בחודש יוני 2011 פרסמה ועדת באזל לפיקוח בנקאי את מסמך באזל III: מסגרת פיקוחית גלובלית לחיזוק עמידות המערכת הבנקאית (A global regulatory framework for more resilient banks and banking system). לאור האמור במסמך זה, נוצר צורך לתקן את הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 211.
2. בנוסף, נוספו הפניות להוראה חדשה בנושא ניהול סיכונים תפעוליים.
3. לאחר התייעצות עם הוועדה המייעצת בעניינים הנוגעים לעסקי בנקאות, ובאישור הנגיד, החלטתי על עדכון ההוראה כמפורט להלן.

התיקונים להוראה

4. **עדכון סעיף 733 - הערכת סיכון אשראי**
לסעיף זה התווספה הנחיה הקובעת כי על התאגיד הבנקאי להעריך את הסיכון הטבוע בחשיפות האשראי ולקבוע אם משקל הסיכון המוקצה להן, בגישה הסטנדרטית, הולם את הסיכון הטבוע בהן. הסעיף מדגיש את נחיצות הבדיקה לגבי חשיפות שאינן מדורגות. דגש זה מטרתו לתת מענה לחשש לפיו חברות בעלות איתנות פיננסית נמוכה נמנעות מלקבל דירוג חיצוני ובכך להקל על עצמן בתהליך קבלת האשראי (נציין כי משקל הסיכון לתאגיד שאינו מדורג הוא 100%, בעוד תאגיד בדירוג B+ ומטה מקבל משקל סיכון של 150% - ראו סעיף 66 להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203).
5. **עדכון סעיף (x) 777 - סקירת מערכת ניהול סיכון אשראי כלפי צד נגדי**
סעיף זה קובע כי על התאגיד הבנקאי לסקור את מערכת ניהול סיכון האשראי כלפי צד נגדי. הסקירה היא בלתי תלויה ונערכת במסגרת הליכי הביקורת הפנימית. הסעיף מפרט שורה ארוכה של נושאים אותם על הבנק לסקור. במסגרת התיקון, יתווספו לסעיף זה שני נושאים אליהם יש להתייחס במסגרת הסקירה:

- 5.1. המבנה הארגוני של היחידה לניהול ביטחונות.
- 5.2. ההשתקפות של התנאים המשפטיים שבהסכמי הביטחונות והקיזוז במדידת החשיפה.
6. **סעיפים 737 ו-778 - ניהול סיכונים תפעוליים**
 בעקבות פרסום הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 350 בדבר ניהול סיכונים תפעוליים, נוספו הפניות להוראה זו.

תחילה

7. מועד התחילה של השינויים להוראה הוא 1 בינואר 2014.

עדכון הקובץ

8. מצורפים דפי עדכון לקובץ ניהול בנקאי תקין. להלן הוראות העדכון:

<u>להכניס עמוד</u>	<u>להוציא עמוד</u>
(5/13) [2] 211-1-21	(6/10) [1] 211-1-21

בכבוד רב,

דוד זקן
 המפקח על הבנקים

הערכת נאותות הלימות ההון

תוכן העניינים

<u>עמוד</u>	<u>נושא</u>
211-2	מבוא
211-2	חשיבות הערכת נאותות הלימות ההון
211-3	ארבעה עקרונות מרכזיים להערכת נאותות הלימות ההון
211-10	סוגיות ספציפיות המחייבות טיפול במסגרת תהליך הערכת הלימות ההון
211-10	סיכון שיעורי ריבית בתיק הבנקאי
211-11	סיכון אשראי
211-16	סיכון תפעולי
211-16	סיכון שוק
211-17	תהליך הערכת הלימות ההון על עסקאות איגוח

מבוא

719. הוראה זו עוסקת בעקרונות המרכזיים של הערכת נאותות הלימות ההון, בהנחיות לניהול סיכונים ובשקיפות ובאחריות הדיווחית, אשר אומצו על ידי המפקח על הבנקים בישראל, ביחס לסיכוני בנקאות, ובכלל אלו, הנחיות בנוגע לטיפול בסיכון שיעורי ריבית בתיק הבנקאי, בסיכון אשראי (מבחיני קיצון, הגדרה של חדלות פירעון, סיכון שיורי וסיכון ריכוזיות אשראי), סיכון תפעולי, הגברת תקשורת ושיתופי פעולה חוצי גבולות, ובאיגוח.

חשיבות הערכת נאותות הלימות ההון

720. תאגידים בנקאיים יקצו הון הולם על מנת לתמוך בכל הסיכונים הגלומים בעסקיהם, וכמו כן יפתחו וישתמשו בטכניקות משופרות לניהול סיכונים לצורך ניטור וניהול סיכונים.

721. הנהלת התאגיד הבנקאי אחראית לפיתוח תהליך פנימי להערכת ההון ולקביעת יעדי הון העולים בקנה אחד עם פרופיל הסיכונים של התאגיד הבנקאי ועם סביבת הבקרה שלו. הנהלת התאגיד הבנקאי נושאת באחריות להבטחת הלימות ההון של התאגיד הבנקאי כך שיתמוך בסיכונים וזאת מעבר לדרישות המינימום העיקריות.

722. בטל.

723. תאגיד בנקאי נדרש לקשור בין סך ההון המוחזק כנגד החשיפה לסיכון ובין חוסנם ויעילותם של תהליכי ניהול הסיכונים והבקורות הפנימיים בו. ואולם, הגדלת סך ההון לא תיחשב לאופציה היחידה לטיפול בסיכונים מוגברים שבפניהם ניצב התאגיד הבנקאי. יש לשקול גם אמצעים אחרים לטיפול בסיכון, כגון חיזוק ניהול הסיכונים, הטלת מגבלות פנימיות, הגדלת ההפרשות והרזרבות, ושיפור הבקורות הפנימיים. יתרה מכך, אין לראות בהון תחליף לטיפול בתהליכי בקרה או ניהול סיכונים בלתי הולמים מיסודם.

724. שלושה תחומים עיקריים מתאימים במיוחד לטיפול במסגרת הערכת נאותות הלימות ההון : סיכונים שנידונו במסגרת הדרישות להון מזערי אך לא טופלו במלואם במסגרת זו (כגון סיכון ריכוזיות אשראי); גורמים שלא נלקחו בחשבון על ידי התהליך שנקבע בדרישות להון מזערי (כגון סיכון שיעורי ריבית בתיק הבנקאי, סיכון עסקי ואסטרטגי); וגורמים חיצוניים לתאגיד הבנקאי (כגון השפעות מחזור העסקים). היבט חשוב נוסף של הערכת נאותות הלימות ההון הוא הערכת מידת הציות לתקני המינימום ולדרישות הגילוי שנקבעו במתודולוגיות המתקדמות יותר בדרישות ההון המזערי, בייחוד בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 204. תאגידים בנקאיים יודאו כי דרישות אלו יתמלאו, הן כקריטריונים לכשירות והן על בסיס שוטף.

ארבעה עקרונות מרכזיים להערכת נאותות הלימות ההון

725. המפקח אימץ ארבעה עקרונות מרכזיים במסגרת הערכת נאותות הלימות ההון :

עיקרון 1: לתאגיד הבנקאי יהיה תהליך להערכת הלימות הונו הכוללת ביחס לפרופיל הסיכונים שלו ואסטרטגיה לשמירה על רמות ההון.

726. לתאגיד בנקאי תהיה היכולת להוכיח כי היעדים הפנימיים של ההון שקבע מבוססים היטב, וכי יעדים אלה תואמים את פרופיל הסיכונים הכולל שלו ואת סביבת פעילותו הנוכחית. בעת הערכת הלימות ההון, תתחשב הנהלת התאגיד הבנקאי בשלב הספציפי במחזור העסקים שבו פועל התאגיד הבנקאי. יש לבצע מבחני קיצון קפדניים (rigorous) צופים-פני-עתיד, לזיהוי אירועים או שינויים אפשריים בתנאי השוק שעלולים להשפיע לרעה על התאגיד הבנקאי. הנהלת התאגיד הבנקאי נושאת באחריות העיקרית להבטיח שלתאגיד הבנקאי הון הולם לתמיכה בסיכוניו.

727. חמשת הרכיבים העיקריים של תהליך קפדני הינם :

- פיקוח של הדירקטוריון וההנהלה הבכירה ;
- הערכת הון סדורה ;
- הערכת סיכונים מקיפה ;
- ניטור ודיווח ; וכן
- סקירת הבקרה הפנימית.

1. פיקוח של הדירקטוריון וההנהלה הבכירה¹⁷³

728. תהליך סדור של ניהול סיכונים מהווה תשתית להערכה אפקטיבית של הלימות הונו של תאגיד בנקאי. הנהלת התאגיד הבנקאי נושאת באחריות להבנת מהותו ורמתו של הסיכון הנלקח על ידי התאגיד הבנקאי ושל האופן שבו מתקשר סיכון זה לרמות הון הולמות. הנהלת התאגיד גם אחראית להבטיח שהנהלים הפורמאליים ורמת תחכום תהליכי ניהול הסיכונים הם נאותים ביחס לפרופיל הסיכונים ולתכנית העסקית.

729. ניתוח דרישות ההון הנוכחיות והעתידיות של תאגיד בנקאי ביחס למטרותיו האסטרטגיות הינו מרכיב חיוני בתהליך התכנון האסטרטגי. התכנית האסטרטגית צריכה לתאר בבהירות את צורכי ההון, הוצאות ההון הצפויות (capital expenditure), רמת ההון הרצויה ומקורות ההון החיצוניים. על ההנהלה הבכירה והדירקטוריון להתייחס לתכנון ההון כאל מרכיב חיוני ביכולת להגשים את מטרותיו האסטרטגיות של התאגיד הבנקאי.

730. הדירקטוריון אחראי לקבוע את סובלנות (tolerance) התאגיד הבנקאי לסיכונים. כמו כן, עליו להבטיח שההנהלה תקבע מסגרת עבודה להערכת הסיכונים השונים, תפתח מערכת לייחוס סיכון לרמות ההון של התאגיד הבנקאי ותקבע שיטה לבקרה שוטפת אחר ציות לקווי המדיניות

שנקבעו. בנוסף לכך על הדירקטוריון לאמץ ולתמוך בבקורות פנימיות חזקות במדיניות ובנהלים כתובים, ולוודא שההנהלה תפיץ את אלה בכל רחבי הארגון בצורה יעילה.

2. הערכת הון סדורה

731. מרכיבי היסוד של הערכת הון סדורה הינם:

- מדיניות ונהלים שתכליתם להבטיח כי התאגיד הבנקאי מזהה מודד ומדווח על כל הסיכונים המהותיים;
- תהליך שמייחס הון לרמת סיכון;
- תהליך המגדיר יעדי הלימות הון ביחס לסיכון, תוך התחשבות במיקוד האסטרטגי של התאגיד הבנקאי ובתכניתו העסקית; וכן
- תהליכים של בקורות, סקירות וביקורות פנימיות, שתכליתן לוודא את תקינות (integrity) תהליך הניהול הכולל.

3. הערכת סיכונים מקיפה

732. תהליך הערכת הלימות ההון יתייחס לכל הסיכונים המהותיים שבפניהם ניצב התאגיד הבנקאי. אף כי המפקח מכיר בכך שלא ניתן לאמוד באופן מדויק את כל הסיכונים, יש לפתח תהליך של אמידת סיכונים. לפיכך, יש לבחון את החשיפות לסיכון המפורטות להלן, אשר בשום פנים אינן מהוות רשימה מקיפה של כל הסיכונים.

733. **סיכון אשראי**: לתאגיד בנקאי יהיו מתודולוגיות שיאפשרו לו להעריך את סיכון האשראי הגלום בחשיפות ללווים או לצדדים נגדיים יחידים, כמו גם ברמת התיק. תאגידי בנקאיים יעריכו חשיפות, ללא קשר אם הן מדורגות או לא מדורגות, ויקבעו אם משקלי הסיכון המיוחסים לחשיפות אלו, בגישה הסטנדרטית, הולמים לסיכון המובנה בהן. במקרים שבהם תאגיד בנקאי קובע שהסיכון המובנה של החשיפה, בעיקר אם היא לא מדורגת, גבוה משמעותית ממה שנובע ממשקל הסיכון שהוקצה לה, התאגיד הבנקאי צריך להתחשב ברמה הגבוהה יותר של סיכון האשראי בהערכה הכללית של הלימות ההון. בתאגיד בנקאי המאופיין ברמת תחכום גבוהה יותר, הערכת הלימות ההון המוחזק כנגד סיכונים האשראי תכלול לכל הפחות ארבעה תחומים: מערכות דירוג אשראי, ניתוח ברמת התיק, איגוח/נגזרי אשראי מורכבים, חשיפות גדולות וריכוזי סיכון.

734. דירוגי סיכון פנימיים הם אמצעי חשוב לבקרה שוטפת אחר סיכון אשראי. דירוגי סיכון פנימיים צריכים לתמוך בזיהוי ובמדידה של סיכונים הנובעים מכל סוגי חשיפות האשראי, ועליהם להיות משולבים בניתוח הכולל של סיכון האשראי והלימות ההון של התאגיד. מערכת הדירוג צריכה לספק דירוגים מפורטים לכל הנכסים, ולא רק לנכסים בקשיים או בעייתיים. רזרבות להפסדי אשראי (loan loss reserves) צריכות להיכלל בהערכת הלימות ההון המוחזק כנגד סיכון האשראי.

735. ניתוח סיכוני האשראי צריך לזהות באופן נאות כל חולשה ברמת התיק, לרבות כל ריכוזי סיכון. הניתוח יביא לידי ביטוי באופן נאות את הסיכונים המתלווים לניהול ריכוזי אשראי ולסוגיות אחרות של ניהול תיק באמצעות מנגנונים כדוגמת תכניות איגוח ונגזרי אשראי מורכבים.

736. **סיכון תפעולי**: יש ליישם קפדנות דומה בטיפול בניהול הסיכון התפעולי, כשם שהדבר נעשה בסיכונים בנקאיים משמעותיים אחרים. ניהול בלתי נאות של הסיכון התפעולי עלול להוביל למצג שגוי של פרופיל הסיכון/תשואה של התאגיד ולחשוף אותו להפסדים משמעותיים.

737. תאגיד בנקאי יגבש מסגרת עבודה לניהול הסיכון התפעולי כמפורט בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 350, ויעריך את הלימות ההון בהתאם להוראה זו ולהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 206. המסגרת תשקף את תיאבון (appetite) וסובלנות (tolerance) התאגיד הבנקאי לסיכון תפעולי, כפי שהללו באים לידי ביטוי במדיניות לניהול אותו סיכון, לרבות מידת העברת הסיכון התפעולי אל מחוץ לתאגיד הבנקאי והדרכים שבהן הדבר נעשה. מסגרת זו תכלול, בנוסף, קווי מדיניות המתארים את גישת הבנק לזיהוי, הערכה, ניטור ושליטה/הפחתה של הסיכון.

738. **סיכון שוק**: לתאגידים הבנקאיים תהיינה מתודולוגיות שיאפשרו להם להעריך ולנהל באופן פעיל את כל סיכוני השוק המהותיים, בכל מקום שבו הם עשויים להתהוות, ברמת הפוזיציה, ברמת המחלקה ("דסק"), ברמת הקו העסקי וברמת התאגיד (firm-wide level). בבנקים בעלי רמת תחכום גבוהה יותר, ההערכה של הלימות ההון הפנימי כנגד סיכוני שוק תתבסס, לכל הפחות, גם על מודלים מסוג VaR וכן על מבחני קיצון, לרבות הערכת סיכון הריכוזיות והערכה של חוסר הנזילות בתרחישי שוק בעייתיים, למרות שההערכות של כל התאגידים צריכות לכלול מבחני קיצון ההולמים את לפעילות המסחר שלהם.

738(i). VaR הוא כלי חשוב למעקב שוטף אחר חשיפות מצרפיות לסיכוני שוק והוא מספק מדד משותף להשוואה בין הסיכון הנלקח על ידי דסקים שונים וקווי עסקים שונים. מודל VaR של תאגיד בנקאי צריך לאפשר זיהוי ומדידה של סיכונים הנובעים מכל פעילויות המסחר שלו, ולהשתלב בהערכת ההון הפנימית הכוללת ולעמוד בהליכי תיקוף קפדניים על בסיס שוטף (on-going basis). אומדני מודל ה-VaR צריכים להיות רגישים לשינויים בפרופיל הסיכונים של התיק למסחר.

738(ii). התאגידים הבנקאיים חייבים להשלים את מודל ה-VaR שלהם במבחני קיצון (זעזועים של גורמי סיכון או תרחישים משולבים-בין אם היסטוריים ובין אם היפותטיים), וכן, בטכניקות נוספות לניהול סיכונים. במסגרת ההערכה הפנימית של ההון על התאגיד הבנקאי להוכיח כי בידיו הון המספיק לא רק כדי לעמוד בדרישות ההון המזערי אלא גם כדי לעמוד במגוון זעזועי שוק חמורים שהתרחשותם מתקבלת על הדעת (severe but plausible). במיוחד, חובה עליו להביא בחשבון, בהתאם לנסיבות:

- חוסר נזילות/פערי מחירים (gapping of prices);
- ריכוזיות בפוזיציות (ביחס למחזור בשוק);
- שווקים חד-כיווניים;
- מוצרים בלתי לינאריים/פוזיציות המצויות "עמוק מחוץ לכסף";
- אירועים ו"קפיצות למצבי כשל";
- שינויים משמעותיים במתאמים;
- סיכונים אחרים שעשויים שלא להשתקף כראוי ב-VaR (כגון: חוסר ודאות לגבי שיעור ההתאוששות (recovery rate), מתאמים גלומים, או סיכון אי-סימטריה (skew risk)).

מבחינת הקיצוץ המיושמים על ידי התאגיד הבנקאי, ובמיוחד כיוול מבחנים אלה (למשל, הפרמטרים של הזעזועים או האירועים המובאים בחשבון), יגובשו חזרה לידי הצהרה ברורה הקובעת את הנחת היסוד שעליה מבוססת הערכת ההון הפנימית של הבנק (לדוגמה, להבטיח כי קיים הון הולם לניהול תיקי המסחר תחת מגבלות שנקבעו עבור אירוע פוטנציאלי המאופיין בתקופה ממושכת של קשיים וחוסר נזילות בשוק, או שקיים הון הולם על מנת להבטיח עבור אופק זמן נתון ורמת הסתמכות ספציפית, כי ניתן להנזיל או לגדר את כל הפוזיציות בצורה מסודרת). זעזועי השוק שייבדקו במבחנים צריכים לשקף את אופי התיקים ואת הזמן שייקח לגדר או לנהל את הסיכונים בתנאי שוק קשים (severe market conditions).

738(iii). סיכון הריכוזיות ינוהל ויוערך ע"י התאגידים באופן מניעתי (pro-actively), ופוזיציות ריכוזיות ידווחו באופן שוטף להנהלה הבכירה.

738(iv). התאגידים הבנקאיים יתכננו את מערכות ניהול הסיכונים שלהם, לרבות את מתודולוגיית ה-VaR ומבחינת הקיצוץ, באופן שימדוד כראוי את הסיכונים המהותיים הגלומים במכשירים בהם הם סוחרים, כמו גם את אסטרטגיות המסחר שהם מבקשים ליישם. כאשר חלים שינויים במכשירים ובאסטרטגיות המסחר שלהם, התאגידים הבנקאיים יפתחו את מתודולוגיות ה-VaR ומבחינת הקיצוץ כדי שהללו ישקפו את השינויים.

738(v). תאגידים בנקאיים יציגו את האופן שבו הם משלבים את גישות המדידה השונות שלהם על מנת להגיע להון הפנימי הכולל בגין סיכון שוק.

739. **סיכון שיעורי ריבית בתיק הבנקאי**: תהליך המדידה יכלול את כל הפוזיציות המהותיות של סיכון שיעורי ריבית של הבנק ויביא בחשבון את כל הנתונים הרלוונטיים של התמחור מחדש והתקופות לפירעון. נתונים אלו יכללו, על פי רוב, יתרה נוכחית ושיעור ריבית חוזי הקשור למכשירים ותיקים, תשלומי קרן, תאריכי עדכון מחדש של ריבית, מועדי פירעון, מדד הריבית המשמש לתמחור מחדש, ותקררות או רצפות לריבית החוזית עבור פריטים בריבית משתנה. המערכת תכלול גם תיעוד נאות של ההנחות והטכניקות.

740. ללא קשר לסוג ורמת המורכבות של מערכת המדידה שבשימוש, הנהלת התאגיד הבנקאי תבטיח את נאותות מערכת המדידה ואת שלמותה. הואיל ואיכות מערכת המדידה ואמינותה תלויות במידה מרובה באיכות הנתונים ובהנחות השונות המשמשות במודל, תיתן ההנהלה את דעתה לפריטים אלה באופן מיוחד.

741. **סיכון נזילות** : נזילות הכרחית לפעילותו הרציפה והשוטפת של כל תאגיד בנקאי. לפוזיציות ההון של תאגידי בנקאיים עשויות להיות השפעות על יכולתם להשיג נזילות, בפרט בעתות משבר. לכל תאגיד בנקאי יהיו מערכות הולמות למדידה, לניטור ולשליטה בסיכון הנזילות. תאגידי בנקאיים יעריכו את הלימות ההון לאור פרופיל הנזילות שלהם ולאור נזילות השווקים בהם הם פועלים.

742. **סיכונים אחרים** : למרות שסיכונים 'אחרים', כגון סיכון תדמיתי וסיכון אסטרטגי, אינם ניתנים למדידה בקלות, המערכת הבנקאית תמשיך בפיתוחם של טכניקות נוספות לניהול מכלול ההיבטים של סיכונים אלה.

4. ניטור ודיווח (monitoring & reporting)

743. התאגיד הבנקאי יקים מערכת נאותה לניטור (monitoring) ולדיווח על חשיפותיו לסיכון ולהערכת השפעות של שינויים בפרופיל הסיכונים על צורכי ההון. ההנהלה הבכירה או דירקטוריון התאגיד הבנקאי יקבלו בקביעות דוחות על פרופיל הסיכונים של התאגיד ועל צורכי ההון שלו. דוחות אלה יאפשרו להנהלה הבכירה :

- להעריך את רמתם ומגמתם של הסיכונים המהותיים ואת השפעתם על רמות ההון ;
- להעריך את רגישותן וסבירותן של ההנחות המרכזיות המשמשות לאמידת הלימות ההון ;
- לקבוע האם לתאגיד הבנקאי הון הולם ביחס לסיכונים השונים ואת עמידתו ביעדי הלימות ההון שנקבעו ; ו-
- להעריך את דרישות ההון העתידיות בהתבסס על פרופיל הסיכונים המדווח של התאגיד הבנקאי ולבצע, בהתאם לכך, התאמות בתכנית האסטרטגית שלו.

5. סקירת הבקורות הפנימיות (internal controls review)

744. למבנה הבקורות הפנימיות של התאגיד הבנקאי חשיבות מכרעת בתהליך הערכת הלימות ההון. בקרה אפקטיבית על תהליך הערכת ההון כוללת סקירה בלתי תלויה, וכאשר נדרש, גם מעורבות של ביקורת פנימית או חיצונית. דירקטוריון התאגיד הבנקאי נושא באחריות להבטיח שההנהלה תקים מערכת להערכת הסיכונים השונים, תפתח שיטה לייחוס סיכון לרמת ההון של התאגיד הבנקאי, ותקבע שיטה לניטור הציות לקווי המדיניות הפנימית. הדירקטוריון יוודא באופן סדיר כי מערכת הבקורות הפנימית שלו הולמת לצורך הבטחת ניהול מסודר וזהיר של עסקיו.

745. התאגיד הבנקאי יערוך סקירות תקופתיות של תהליך ניהול הסיכונים על מנת לוודא שלמות, דיוק וסבירות. התחומים שייכללו בסקירה הינם :

- נאותות תהליך הערכת ההון של התאגיד הבנקאי לאור טיבן, היקפן ומורכבותן של פעילויותיו ;
- זיהוי חשיפות גדולות וריכוזי סיכון ;
- דיוק ושלמות נתוני הקלט הנכללים בתהליך הערכת ההון של התאגיד הבנקאי ;
- סבירות ותקפות התרחישים המשמשים בתהליך ההערכה ; ו-
- מבחני קיצון וניתוח ההנחות והקלט (inputs).

עיקרון 2: המפקח יסקור ויעריך את הערכות הלימות ההון הפנימיות והאסטרטגיות של התאגידים הבנקאיים וכן, את יכולתם לבצע ניטור על יחסי ההון הפיקוחים ולהבטיח עמידה בהם. המפקח ינקוט בפעולות הפיקוחיות הנדרשות במקרה שלא תנוח דעתו מתוצאת תהליך זה.

746-747. בטל.

נאותות הערכת סיכון

748. על היעדים והתהליכים הפנימיים לכסות את מלוא טווח הסיכונים המהותיים שבפניהם ניצב התאגיד הבנקאי. על מדדי הסיכון המשמשים להערכת הלימות ההון לשמש גם ברמה התפעולית בקביעת מגבלות, הערכת ביצועי קווי עסקים ולהערכת סיכונים ובקרתם באופן כללי יותר.

הערכת הלימות ההון

749. על התאגיד הבנקאי להראות כי :

- יעדי רמות ההון שנבחרו הינם מקיפים ורלוונטיים לסביבת הפעולה הנוכחית ;
- רמות הון אלו מנוטרות ונסקרות היטב על ידי ההנהלה הבכירה ; ו-
- תמהיל ההון הולם את אופי והיקף עסקי התאגיד הבנקאי.

750. על התאגיד הבנקאי להיערך לאירועים בלתי צפויים בעת קביעת רמות ההון. על ניתוח זה לכסות מגוון רחב של תנאים חיצוניים ותרחישים ובנוסף, רמת התחכום של הטכניקות ושל מבחני הקיצון בהם נעשה שימוש צריכה לעלות בקנה אחד עם פעילויות התאגיד הבנקאי .

הערכת סביבת הבקרה

751. בטל.

752. בכל המצבים, רמת ההון של תאגיד בנקאי יחיד תיקבע בהתאם לפרופיל הסיכונים שלו, לנאותות תהליך ניהול הסיכונים ולנאותות הבקורת הפנימיות. גורמים חיצוניים, כמו השפעות מחזור העסקים והשפעות הסביבה המקרו-כלכלית, יובאו גם הם בחשבון.

סקירת הפיקוח לציות לתקני מינימום

753. על מנת שמתודולוגיות פנימיות, טכניקות להפחתת סיכון אשראי ואיגוח נכסים יוכרו למטרות הון פיקוחי, על תאגידים בנקאיים לעמוד במספר דרישות, לרבות סטנדרטים לניהול סיכונים ודרישות גילוי. באופן ספציפי, על תאגידים בנקאיים לתת גילוי למאפיינים של המתודולוגיות הפנימיות המשמשות אותם בחישוב דרישות הון מזעריות.

754. יש לראות בתקני המינימום והקריטריונים לכשירות בסיסי השוואה העולים בקנה אחד עם ציפיות הנהלת התאגיד הבנקאי לגבי ניהול סיכון יעיל והקצאת הון אפקטיביים.

755. שימוש במכשירים מגוונים שיש בהם כדי להקטין את דרישות ההון המזערי יבוצע ויפורש על ידי התאגיד הבנקאי כחלק מתהליך ניהול סיכונים סדור, בדוק ומתועד כראוי.

756. בטל.

עיקרון 3: המפקח מצפה מתאגידים בנקאיים לפעול מעל ליחסי ההון הפיקוחיים המזעריים ויוכל לדרוש מהם להחזיק הון מעבר לרמה המזערית הנדרשת.

757. דרישות ההון המזערי יכללו מרווחי הגנה (buffer) בגין גורמי חוסר ודאות הסובבים את המסגרת לקביעת ההון המזערי והמשפיעים על מערכת הבנקאות בכללותה. גורמי חוסר ודאות הנוגעים לתאגיד בנקאי ספציפי יטופלו במסגרת הוראה זו. הציפייה היא שמרווחי הגנה, כאמור, יקבעו על מנת לספק בטחון סביר שתאגיד בנקאי בעל מערכות ובקורות פנימיות טובות, פרופיל סיכונים בעל פיזור רחב ופרופיל עסקי המטופל היטב במסגרת דרישות ההון המזערי, ואשר פועל עם כמות הון בהתאם לדרישות שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203-208, יעמוד ביעדי הנאותות המינימאליים. יחד עם זאת, המפקח ישקול האם המאפיינים הספציפיים של השווקים מטופלים באופן נאות. תאגידים בנקאיים נדרשים לפעול עם מרווח הגנה, מעל ומעבר לתקן שנקבע בדרישות ההון המזערי. התאגידים הבנקאיים ישמרו על מרווח הגנה כזה כדי להיערך בפני שילוב של המצבים הבאים:

(א) רוב התאגידים הבנקאיים שואפים, מסיבותיהם שלהם, להשיג דירוג והערכה בשווקים (creditworthiness), הגבוהים יותר מתקני המינימום של דרישות ההון המזערי. לדוגמה, נראה כי רוב התאגידים הבנקאיים הבינלאומיים מעדיפים לזכות בדירוג גבוה על ידי סוכנויות דירוג אשראי בינלאומיות לפיכך, סביר שאותם תאגידים בנקאיים יבחרו לפעול ברמה גבוהה מספי המינימום שנקבעו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203-208, מסיבות של תחרותיות.

(ב) במהלך העסקים הרגיל, סוגי הפעילויות והיקפן ישתנו וכך גם החשיפות לסיכונים שונים, כך שייגרמו תנודות ביחס ההון הכולל.

- (ג) גיוס הון נוסף עלול להיות כרוך בעלויות גבוהות לתאגידי בנקאיים, במיוחד אם עליהם לעשות זאת במהירות או בתקופה בה תנאי השוק פועלים לרעתם.
- (ד) ירידת תאגידי בנקאיים מתחת לדרישת ההון הפיקוחית שנקבעה כדרישה מזערית היא עניין חמור. מצב כזה עשוי להוות הפרת חוק על ידי תאגידי בנקאיים ו/או יחייב נקיטת פעולה מתקנת מהירה מצד המפקח.
- (ה) עלולים להיות סיכונים ספציפיים לתאגידי בנקאיים מסוימים או כלליים יותר ברמת המשק בכללותו אשר אינם מובאים בחשבון במסגרת דרישות ההון המזעריות.

758. לרשות המפקח עומדים מספר אמצעים על מנת להבטיח שתאגידי בנקאיים פועלים ברמת הון הולמת. בין שאר השיטות, המפקח רשאי לקבוע יחסי הון המהווים סף לפעולה או יעדים, או להגדיר קטגוריות של יחסי הון מעל יחסי המינימום (לדוגמה, הלימות הון טובה, הלימות הון נאותה) לזיהוי רמת הלימות ההון של התאגיד הבנקאי.

עיקרון 4: המפקח יתערב בשלב מוקדם כדי למנוע ירידה ברמת ההון מתחת לרמה המזערית הנדרשת לתמיכה במאפייני הסיכון של תאגיד בנקאי מסוים, וידרוש פעולה מתקנת מהירה במקרה בו רמת ההון אינה נשמרת או חוזרת לרמתה הנדרשת.

759. המפקח ישקול שורה של צעדים אם עלה החשש כי תאגיד בנקאי מסוים אינו עומד בדרישות המגולמות בעקרונות הפיקוחיים המנוסחים לעיל. צעדים אלה עשויים לכלול הגברת פעולות הניטור אחר התאגיד הבנקאי, הגבלה של חלוקת דיבידנדים, דרישה מהתאגיד הבנקאי לגבש וליישם תכנית הולמת להשבת הלימות הון, ודרישה מהתאגיד הבנקאי לגייס הון נוסף לאלתר. למפקח שיקול הדעת לשימוש בכלים המתאימים ביותר לנסיבות התאגיד הבנקאי ולסביבת פעילותו.

760. בטל.

III. סוגיות ספציפיות המחייבות טיפול במסגרת תהליך הערכת הלימות ההון

761. ניתן להצביע על מספר סוגיות חשובות שעל התאגידי הבנקאיים להתמקד בהן באופן מיוחד בעת ביצועו של תהליך הערכת הלימות ההון. סוגיות אלה כוללות מספר סיכונים מרכזיים שאינם מטופלים בצורה ישירה בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203-208.

א. סיכון שיעורי ריבית בתיק הבנקאי (banking book)

762. סיכון שיעורי הריבית בתיק הבנקאי הוא סיכון פוטנציאלי משמעותי המצדיק תמיכה באמצעות הון.

763. ההנחיות המעודכנות בנוגע לסיכון שיעורי הריבית מכירות בכך שהמערכות הפנימיות של התאגידי הבנקאיים הינם הכלי המרכזי למדידת סיכון ריבית בתיק הבנקאי. כדי להקל על

מעקב המפקח אחר חשיפות לסיכון שיעורי ריבית בתאגידים שונים, תאגידים בנקאיים ימציאו למפקח את תוצאות מערכות המדידה הפנימיות שלהם במונחי ערך כלכלי ביחס להון, תוך שימוש בזעזוע ריבית סטנדרטי.

764. בטל.

ב. סיכון אשראי

1. מבחני קיצון לפי גישות IRB

765. תאגיד בנקאי יוודא כי בידיו הון ברמה מספקת כדי לעמוד בדרישות ההון המזערי ובתוצאות (אם יש אינדיקציה לחוסר) מבחן הקיצון לסיכון אשראי שנערך כחלק מדרישות ההון המנויות בדרישות ההון המזערי בקשר עם גישות מבוססות מודל פנימי (סעיפים 434 עד 437 להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 204). תוצאות מבחני הקיצון ישפיעו אפוא באופן ישיר על הציפייה מהתאגיד הבנקאי להחזיק יחסי הון פיקוחיים הגבוהים מהשיעורים המזעריים שנקבעו בדרישות ההון המזערי.

2. הגדרה של כשל

766. תאגיד בנקאי ישתמש בהגדרה הבסיסית של כשל (default) עבור אומדניו הפנימיים להסתברות לכשל (PD) ו/או להפסד בהינתן כשל (LGD) ולחשיפה בעת כשל (EAD).

3. סיכון שיווי

767. הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 מאפשרות לתאגידים בנקאיים לקזז סיכון אשראי או סיכון של צד נגדי עם ביטחונות, ערבויות או נגזרות אשראי, קיזוז המוביל להקטנת דרישות ההון. בעוד שתאגידים בנקאיים משתמשים בטכניקות של הפחתת סיכון אשראי (CRM) להקטנת סיכון האשראי, טכניקות אלו עשויות ליצור סיכונים שייגרעו מיעילותה של הפחתת הסיכון הכוללת. סיכונים אלה (כגון סיכון משפטי, סיכון תיעוד במסמכים או סיכון נזילות) מעוררים חשש אצל המפקח. כאשר סיכונים כאלה מתעוררים, ובלא קשר למילוי דרישות המינימום שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203, תאגיד בנקאי עשוי למצוא את עצמו בחשיפה גבוהה יותר לסיכון אשראי כלפי צד נגדי מכפי שציפה. דוגמאות לסיכונים כאלה כוללות:

- אי יכולת לתפוס או לממש במועדם ביטחונות ששועבדו (במקרה כשל של צד נגדי);
- סירוב או עיכוב תשלום על ידי ערב; וכן-
- חוסר אפקטיביות של מסמכים שלא נבדקו.

768. תאגידים בנקאיים יקבעו בכתב מדיניות ונהלים בנוגע להפחתת סיכון אשראי (CRM) לצורך שליטה בסיכונים שיוויים אלה. תאגיד בנקאי עשוי להידרש להגיש מדיניות ונהלים אלה למפקח ועליו לבחון באופן סדיר את נאותותם, יעילותם ותפעולם.

769. במסגרת המדיניות והנהלים להפחתת סיכון אשראי, התאגיד הבנקאי חייב לשקול האם לצורך חישוב דרישות ההון ראוי לתת הכרה לערך המלא של מפחית סיכון האשראי (credit riskmitigant) כפי שהותר בדרישות ההון המזערי, וחובה עליו להראות כי קווי המדיניות והנהלים שקבע להפחתת סיכון אשראי נאותים בהתחשב בהטבת ההון המוכרת.

4. סיכון ריכוזיות אשראי

770. ריכוז של סיכון הוא כל חשיפה יחידה או קבוצת חשיפות בעלות פוטנציאל לגרום להפסדים גדולים מספיק (יחסית להון התאגיד הבנקאי, לסך נכסיו, או לרמת הסיכון הכוללת) עד כדי איום על "בריאות" התאגיד הבנקאי או על יכולתו להמשיך בפעולות הליבה שלו. אין חולק כי הבעיות החמורות ביותר שנגרמו לתאגידי בנקאיים כתוצאה מגורם יחיד, נבעו מריכוזי סיכון.

771. ריכוזי סיכון יכולים להיווצר בנכסי התאגיד הבנקאי, בהתחייבויותיו, או בפריטים חוץ-מאזניים, בביצוע או עיבוד של עסקאות (מוצר או שירות), או עקב שילוב בין חשיפות מקטגוריות רחבות אלה. הואיל ומתן הלוואות הינה הפעילות העיקרית ברוב התאגידי הבנקאיים, ריכוזי סיכון אשראי הם בדרך כלל ריכוזי הסיכון המהותיים ביותר בתאגיד בנקאי.

772. ריכוזי סיכון אשראי מבוססים מטיבם על גורמי סיכון משותפים או מתואמים, אשר בעתות מצוקה משפיעים לרעה על איכות האשראי של כל אחד מהצדדים הנגדיים היוצרים את הריכוז. סיכון ריכוזיות אשראי נוצר הן כתוצאה מחשיפות ישירות כלפי לווים והן כתוצאה מחשיפות כלפי ספקי הגנה. ריכוזים מסוג זה אינם מטופלים בדרישות ההון בגין סיכון אשראי הקבועות בדרישות ההון המזערי.

773. לתאגידי בנקאיים יהיו קווי מדיניות, מערכות ובקורות פנימיות יעילות כדי לזהות, למדוד, לנטר ולשלוט בריכוזי סיכון אשראי. התאגיד הבנקאי יכלול התייחסות מפורשת להיקף ריכוזי סיכון האשראי בתהליך ההערכה הפנימי של הלימות ההון המבוצע על ידו כאמור בהוראה זו. קווי מדיניות אלה צריכים לכסות צורות שונות של ריכוזי סיכון אשראי להן תאגיד בנקאי עשוי להיחשף. ריכוזים כאלה כוללים:

- חשיפות משמעותיות לצד נגדי יחיד או לקבוצה של צדדים נגדיים בעלי זיקה ביניהם. המפקח קבע מגבלות על חשיפות מסוג זה, המפורטות בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 (מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים). תאגידי בנקאיים יכולים לקבוע גם מגבלה מצטברת ביחס לחשיפות הגדולות כמכלול, זאת לצורכי ניהול ושליטה בסיכון;
- חשיפות אשראי לצדדים נגדיים הפועלים באותו מגזר כלכלי או אזור גיאוגרפי;
- חשיפות אשראי לצדדים נגדיים שביצועיהם הפיננסיים תלויים באותה פעילות או באותה סחורה; ו-
- חשיפות אשראי עקיפות הנוצרות עקב פעילויות הפחתת סיכון אשראי (CRM) של התאגיד הבנקאי (כגון חשיפה לסוג ביטחון יחיד או להגנת אשראי המסופקת על ידי צד נגדי יחיד).

774. מסגרת התאגיד הבנקאי לניהול ריכוזי סיכון אשראי תתועד בבירור ותכלול הגדרה של ריכוזי סיכון אשראי הרלוונטית לאותו תאגיד בנקאי ופירוט לאופן חישוב ריכוזי סיכון אלה ומגבלות אשר מוטלות עליהם. המגבלות יוגדרו ביחס להון התאגיד הבנקאי, לסך נכסיו, או, כאשר קיימים מדדים נאותים, ביחס לרמת הסיכון הכוללת שלו.

775. הנהלת התאגיד הבנקאי תערוך מבחני קיצון תקופתיים לריכוזי סיכון האשראי המשמעותיים, ותסקור את תוצאותיהם, במטרה לזהות ולהגיב לשינויים פוטנציאליים בתנאי השוק שיש בהם כדי להשפיע לרעה על ביצועי התאגיד הבנקאי.

776. התאגיד הבנקאי יפעל באופן שיבטיח כי, בהתייחס לריכוזי סיכון אשראי, הוא עומד בהנחיות הפיקוח, לרבות הנחיות המפורטות במסמך בנושא "עקרונות לניהול סיכון אשראי" (Principles for the Management of Credit Risk) (ספטמבר 2000) ובהנחיות הקבועות בנספח 10 באותו מסמך.

777. בטל.

5. סיכון אשראי כלפי צד נגדי

777(i). הואיל וסיכון אשראי כלפי צד נגדי (Counterparty Credit Risk - CCR) מייצג צורה של סיכון אשראי, הטיפול בסיכון זה יתבצע בהתאם לכללים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 בהתייחס למבחני קיצון, ל"סיכונים שיוריים" המתקשרים לטכניקות של הפחתת סיכון אשראי ולריכוזי סיכון, כמפורט בסעיפים לעיל.

777(ii). לתאגיד בנקאי יהיו מדיניות, תהליכים ומערכות לניהול סיכון אשראי כלפי צד נגדי שיושתתו על עקרונות סדורים (conceptually sound) וייושמו באופן המתאים לרמת התחכום והמורכבות של החשיפות היוצרות סיכון אשראי כלפי צד נגדי. מסגרת סדורה לניהולו של סיכון האשראי כלפי צד נגדי תכלול זיהוי, מדידה, ניהול, אישור ודיווח פנימי על חשיפות כלפי נגדי.

777(iii). מדיניות ניהול הסיכונים של התאגיד הבנקאי תביא בחשבון את סיכוני השוק, הנזילות, הסיכון המשפטי וסיכונים התפעוליים שניתן לייחסם לסיכון אשראי כלפי צד נגדי, ובמידת האפשר, את הקשרים הפנימיים שבין סיכונים אלה. התאגיד הבנקאי לא יפעל עם צד נגדי בטרם העריך את יכולת הפירעון (creditworthiness) של אותו צד, ועליו להתחשב בסיכון האשראי טרם הסליקה (pre-settlement) ובסיכון האשראי לאחר הסליקה. סיכונים אלה ינוהלו באופן המקיף ביותר שניתן ליישום ברמת הצד הנגדי (צירוף חשיפות של צד נגדי לחשיפות אשראי אחרות) וברמת התאגיד (firm-wide-level).

777(iv). הדירקטוריון וההנהלה הבכירה יהיו מעורבים באופן פעיל בתהליך הבקרה של סיכוני אשראי כלפי צד נגדי ויראו בתהליך בקרה זה רכיב חיוני בפעילות העסקית, המחייב הקצאת משאבים משמעותיים. במקרים שבהם התאגיד הבנקאי משתמש במודל פנימי לחישוב סיכון האשראי כלפי צד נגדי, תהא ההנהלה הבכירה מודעת למגבלות המודל, להנחות המודל המיושם ולהשפעה שעשויה להיות להם על מהימנות התוצאה. חברי ההנהלה הבכירה ייקחו בחשבון גם את חוסר הוודאות בסביבת השוק (כגון עיתוי מימוש הביטחונות) ועניינים תפעוליים (כגון אי סדירות בעדכון נתוני התמחור) ויהיו מודעים לאופן שבו אלה משתקפים במודל.

777(v). לעניין זה, הדוחות היומיים על חשיפות התאגיד לסיכון אשראי כלפי צד נגדי, ייסקרו על ידי דרג ניהולי בכיר ומוסמך דיו הן כדי להורות על הקטנת פוזיציות שנלקחו על ידי מנהלי אשראי או סחרנים יחידים, והן כדי להורות על צמצום החשיפה הכוללת של התאגיד לסיכון אשראי כלפי צד נגדי.

777(vi). המערכת לניהול סיכוני אשראי כלפי צד נגדי תיושם ע"י התאגיד הבנקאי בשילוב עם מגבלות פנימיות על האשראי והמסחר. לעניין זה, מגבלות האשראי והמסחר יקושרו למודל מדידת הסיכונים של התאגיד באופן שיהיה עקבי על פני זמן, וינוסחו באופן ברור שיהיה מובן כראוי למנהלים, לסחרנים ולהנהלה הבכירה.

777(vii). מדידת סיכון אשראי כלפי צד נגדי חייבת לכלול מעקב שוטף אחר השימוש היומי והתוך-יומי בקווי אשראי. התאגיד הבנקאי ימדוד את חשיפתו הנוכחית ברוטו ונטו לאחר בטחונות מוחזקים במקרים שמדידה זו מתאימה ובעלת משמעות (לדוגמה, נגזרים מעבר לדלפק, והלוואות מרווח (margin lending) וכד'). מדידה וניטור של חשיפת שיא (peak exposure) או חשיפה עתידית פוטנציאלית (PFE) ברמת הסתמכות שנבחרה על ידי התאגיד הבנקאי וזאת הן ברמת התיק והן ברמת הצד הנגדי, הם רק אחד המרכיבים של מערכת מהימנה לניהול מגבלות. על התאגיד הבנקאי להביא בחשבון פוזיציות גדולות או ריכוזיות, לרבות ריכוזים לפי קבוצות של צדדים נגדיים בעלי זיקה הדדית, לפי מגזר ענפי, לפי שווקים, לפי אסטרטגיות השקעה של לקוחות וכו'.

777(viii). לתאגיד הבנקאי תהיה תכנית קפדנית של מבחני קיצון שתיושם באופן שוטף כהשלמה לניתוח סיכון האשראי כלפי צד נגדי ותתבסס על תוצאות יומיות של מודל מדידת הסיכונים. תוצאות מבחני הקיצון הללו ייבחנו על ידי ההנהלה הבכירה על בסיס תקופתי, ויבואו לידי ביטוי במדיניות ובמגבלות המותווים על ידי ההנהלה והדירקטוריון בנוגע לסיכון האשראי כלפי צד נגדי. כאשר מבחני הקיצון חושפים פגיעות ספציפיות למערך נסיבות נתון כלשהו, ההנהלה תדון באופן ספציפי באסטרטגיות נאותות לניהול הסיכון (לדוגמה, על ידי גידור כנגד התוצאה או הקטנת רמת החשיפה של התאגיד הבנקאי).

777(ix). התאגיד הבנקאי יקיים שיגרת עבודה שתבטיח ציות למדיניות הכתובה, בקרות ונהלים פנימיים לתפעול המערכת לניהול סיכוני אשראי כלפי צד נגדי. על התאגיד לתעד כראוי את המערכת

לניהול סיכון האשראי כלפי צד נגדי, לדוגמה, באמצעות מדריך לניהול סיכונים המתאר את העקרונות הבסיסיים של המערכת לניהול סיכונים אלו אשר גם יספק הסבר לטכניקות האמפיריות המשמשות למדידת סיכון האשראי כלפי צד נגדי.

777(x). התאגיד הבנקאי יבצע באופן סדיר סקירה בלתי תלויה של מערכת ניהול סיכון אשראי כלפי צד נגדי באמצעות הליכי הביקורת הפנימית שלו. סקירה זו תכלול הן את פעילויות יחידות האשראי העסקי והמסחר והן את פעילויות היחידה הבלתי תלויה לבקרת סיכון אשראי כלפי צד נגדי (CCR control unit). סקירת מכלול תהליך ניהול סיכון האשראי כלפי צד נגדי תבצע במרווחי זמן קבועים (באופן אידיאלי, לא פחות מאחת לשנה), ובאופן ספציפי תתייחס לכל הפחות לנושאים שלהלן:

- נאותות התייעוד של המערכת והתהליך לניהול סיכון אשראי כלפי צד נגדי;
- המבנה הארגוני של היחידה לניהול ביטחונות;
- המבנה הארגוני של היחידה לבקרת סיכונים אשראי כלפי צד נגדי;
- השתלבות מדדי סיכון האשראי כלפי צד נגדי בתהליכים היומיומיים לניהול סיכונים;
- תהליך אישור המודלים לתמחור סיכונים ומערכות האמידה המשמשים את צוותי המשרד הקדמי והאחורי;
- התיקוף של כל שינוי מהותי שהוכנס בתהליך מדידת סיכון אשראי כלפי צד נגדי;
- ההיקף של סיכון האשראי כלפי צד נגדי המכוסה על ידי המודל למדידת סיכונים;
- השלמות ומהימנות מערכת המידע הניהולי;
- הדיוק והשלמות של נתוני סיכון האשראי כלפי צד נגדי;
- ההשתקפות המדויקת של התנאים המשפטיים בהסכמי הביטחונות והקיזוז במדידות החשיפה;
- האימות של העקביות, העדכניות והמהימנות של מקורות הנתונים המשמשים בהפעלת המודלים הפנימיים, לרבות אי תלותם של מקורות נתונים אלה;
- הדיוק והנאותות של ההנחות לגבי תנודתיות ומתאמים;
- הדיוק של חישובי האומדנים והמרת סיכונים (risk transformation);
- האימות של דיוק המודל באמצעות בחינה בדיעבד (back-testing) בתדירות גבוהה.

777(xi). תאגיד בנקאי שקיבל אישור להשתמש במודל פנימי לאמידת היקף חשיפתו או חשיפתו בעת כשל (EAD) לסיכון אשראי כלפי צד נגדי, חייב לנטר את הסיכונים המתאימים ולקיים הליכים להתאמת אומדני החשיפה החיובית הצפויה (EPE) כאשר סיכונים אלה הופכים למשמעותיים. בכך נכללים ההליכים הבאים:

- תאגידים בנקאיים יזהו וינהלו את חשיפותיהם לסיכון "כיוון שגוי ספציפי" (wrong-way specific).

- עבור חשיפות המאופיינות בפרופיל סיכונים העולה כעבור שנה, התאגידים הבנקאיים יבצעו על בסיס קבוע, השוואה של אומדן החשיפה החיובית הצפויה (EPE) לשנה אחת עם החשיפה החיובית הצפויה על פני חיי החשיפה.
- עבור חשיפות עם תקופת פירעון קצרת-טווח (קצרה משנה), התאגידים הבנקאיים ישוו על בסיס קבוע את עלות השחלוף (חשיפה נוכחית) ואת פרופיל החשיפה בפועל, ו/או ישמרו נתונים שיאפשרו השוואות כאלה.

.777(xii) בטל.

.777(xiii) בטל.

.777(xiv) בטל.

ג. סיכון תפעולי

778. הכנסה גולמית, המשמשת בגישת האינדקאטור הבסיסי ובגישה הסטנדרטית לחישוב סיכון תפעולי, היא רק אומדן מקורב להיקף חשיפת התאגיד הבנקאי לסיכון תפעולי, ובמקרים אחדים (למשל, בבנקים עם מרווחים נמוכים או רווחיות נמוכה) היא עשויה להעריך בחסר את הצורך של התאגיד הבנקאי באחזקת הון כנגד הסיכון התפעולי. בהתייחס להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 350 (ניהול סיכונים תפעוליים), המפקח ישקול אם דרישת ההון שנבעה מחישובי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 206 מספקת תמונה עקבית על חשיפתו של התאגיד הבנקאי הספציפי לסיכון תפעולי, לדוגמה, בהשוואה לתאגידים בנקאיים אחרים בגודל דומה ובתחומי פעילות דומים.

ד. סיכון שוק

1. מדיניות ונהלים לכשירות התיק למסחר (trading book)

778(i). מדיניות ונהלים ברורים שבאמצעותם ייקבע התאגיד אילו חשיפות ייכללו בתיק למסחר לצורך חישוב ההון הפיקוחי ואילו חשיפות לא ייכללו בתיק, הם קריטיים (critical) להבטחת העקביות והשלמות של תיק המסחר של התאגיד. קווי המדיניות כאמור צריכים להתאים להנחיות שבסעיף 687(i) להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 208.

2. אמידה

778(ii). מדיניות ונהלי אמידה זהירים יוצרים את התשתית שעליה יש לבנות כל הערכה מבוססת (robust) של הלימות הון בגין סיכוני שוק. עבור תיקים מפוזרים-היטב המורכבים ממכשירי מזומן נזילים ביותר וללא ריכוזיות שוק, אמידת התיק, תוך עמידה בתקני המינימום הכמותיים הקבועים בסעיף 718(Lxxvi) להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 208 וכפי שעודכנו בהוראה זו, צפויה להביא לידי החזקת הון ברמה מספקת המאפשרת לתאגיד הבנקאי, בתנאי שוק גרועים, לסגור (close out) או לגדר פוזיציות בצורה מסודרת בתוך 10 ימים. אולם, כאשר מדובר בתיקים

פחות מפוזרים, בתיקים המכילים מכשירים פחות נזילים, בתיקים עם ריכוזיות גבוהה ביחס למחזור השוק, ו/או בתיקים המכילים מספר גדול של פוזיציות המשוערכות לפי מודל (marked to model), הסבירות לכך נמוכה. בנסיבות כאלה, המפקח יבחן אם התאגיד הבנקאי מחזיק רמת הון מספקת. במידה שקיים חוסר המפקח יגיב בהתאם. על פי רוב, התאגיד הבנקאי יתבקש להקטין את סיכוניו ו/או להחזיק כמות הון נוספת.

3. מבחני קיצון לפי גישת המודלים הפנימיים

(iii) 778. טרם אומץ.

4. מודלים לחישוב סיכון ספציפי לפי גישת המודלים הפנימיים

(iv) 778. טרם אומץ.

IV. היבטים אחרים

783-779. בטל.

V. תהליך הערכת הלימות ההון על עסקאות איגוח

785-784. בטל.

א. משמעותיות העברת הסיכון

786. עסקאות איגוח יכולות להתבצע למטרות שאינן העברת סיכון אשראי (כגון מימון). במקרים אלה, עדיין עשויה להתבצע העברה מסוימת של סיכון אשראי. ואולם, על מנת שהתאגיד הבנקאי היזם יוכל לבצע הפחתות בדרישות ההון, העברת הסיכון הנגזרת מעסקת האיגוח צריכה להיחשב משמעותית. הקלת ההון שתאגיד בנקאי יוכל לקבל תהיה תואמת לסכום סיכון האשראי שהועבר בפועל. להלן מספר דוגמאות למקרים שבהם עשוי להתעורר חשש באשר לרמת העברת הסיכון, כמו לדוגמה שמירת סכומי סיכון משמעותיים או רכישתם מחדש, או בחירה סלקטיבית ("cherry picking") של החשיפות שיועברו דרך עסקת איגוח.

787. שמירה או רכישה מחדש של חשיפות איגוח בהיקף משמעותי, תלוי בחלק היחסי של הסיכון המוחזק על ידי היזם, עשויים לערער את מטרת עסקת איגוח, שהנה העברת סיכון האשראי. בפרט, הפיקוח מצפה לכך שחלק משמעותי מסיכון האשראי ומתוך הערך הנומינלי של המאגר יועבר לצד שלישי בלתי תלוי אחד לפחות בתחילת התקופה ועל בסיס שוטף. במקרים שבהם תאגידים בנקאיים רוכשים מחדש סיכון לצורכי עשיית שוק, קניית חלק מאותה עסקה על ידי היזם תיחשב בעיני הפיקוח כצעד הולם, אך לא כן, אם לדוגמה היזם ירכוש מחדש רובד שלם. הפיקוח מצפה שבאותם מקרים שפוזיציות נרכשו למטרות עשיית שוק, פוזיציות אלו ימכרו מחדש בתוך פרק זמן סביר, ובדרך זו תישאר הכוונה המקורית שהיא העברת הסיכון.

788. השלכה נוספת של העברת סיכון לא משמעותית, קשורה בחשיפות איכותיות שלא דורגו, והיא שסביר כי גם הנכסים הלא מדורגים באיכות נמוכה יישארו אצל היזם וגם רוב סיכון האשראי הגלום בחשיפות הבסיס של עסקאות האיגוח. בהתאם לכך, ובכפוף לתהליך הבחינה של הפיקוח, עשוי המפקח להגדיל את ההון הנדרש עבור חשיפות מסוימות או אפילו להגדיל את רמת ההון הכוללת שהתאגיד הבנקאי יידרש להחזיק.

ב. מכשירים חדשניים בשוק

789. היות שהדרישות להון מזערי לאיגוח לא תמיד נותנות מענה לכל הסוגיות האפשריות, הפיקוח מצפה מתאגידים בנקאיים לבחון מאפיינים חדשים של עסקאות איגוח כאשר אלה מופיעים. הערכות אלה יכללו בחינה של השפעת המאפיינים החדשים על העברת סיכון האשראי, ובמקרים המתאימים, הפיקוח ינקוט בצעדים הולמים בהתאם להוראה זו. ניתן לגבש תגובה בהתאם לדרישות ההון המזערי שתיקח בחשבון מכשירים חדשניים בשוק. תגובה כזאת יכולה להיות בצורה של דרישות תפעוליות ו/או הוראה לגבי דרישת הון ספציפית.

ג. מתן תמיכה סמויה

790. תמיכה בעסקה, בין אם חוזית (לדוגמה, חיזוקי אשראי המסופקים בתחילת עסקת האיגוח) ובין אם אינה חוזית (תמיכה סמויה), יכולה להופיע במספר צורות. לדוגמה, תמיכה חוזית יכולה לכלול ביטחונות-יתר (over collateralisation), נגזרי אשראי, חשבונות מרווח, התחייבויות חוזיות עם זכות חזרה (contractual recourse obligations), שטרות נדחים (subordinated notes), מפחיתי סיכון אשראי המסופקים לרובד ספציפי, נדחות הכנסה מעמלה או מריבית או דחיית הכנסה ממרווח, ואופציות רכש מנקה העולות על 10 אחוז מן ההנפקה הראשונית. דוגמאות לתמיכה סמויה כוללות רכישת חשיפות לסיכון אשראי ממאגר הבסיס לאחר שחלה הרעה באיכותן, מכירת חשיפות לסיכון אשראי בנכיון (discounted) למאגר חשיפות סיכון האשראי שאוגחו, רכישת חשיפות בסיס במחיר גבוה ממחיר השוק, או הגדלת פוזיצית הפסד ראשון בהתאם להרעה באיכות חשיפות הבסיס.

791. מתן תמיכה סמויה (או בלתי חוזית), בניגוד לתמיכת אשראי חוזית (כלומר, חיזוקי אשראי) מעלה חששות משמעותיים. במבני איגוח מסורתי, מתן תמיכה סמויה מערער את קריטריון "הניתוק המלא" (clean break), שכאשר הוא מתקיים, תאגידים בנקאיים רשאים להוציא מחישובי ההון הפיקוחי את הנכסים שאוגחו. במקרה של מבני איגוח סינתטי, הוא שולל את המשמעותיות של העברת הסיכון. על ידי מתן תמיכה סמויה, תאגידים בנקאיים מאותתים לשוק שהסיכון עדיין נמצא בתאגיד הבנקאי ולמעשה לא הועבר. חישוב ההון של התאגיד הבנקאי נותר אפוא הערכת-חסר של הסיכון האמיתי. בהתאם לכך, כאשר תאגיד בנקאי מספק תמיכה סמויה, הפיקוח ינקוט בצעדים המתבקשים.

792. כאשר מתברר כי תאגיד בנקאי סיפק תמיכה סמויה לעסקת איגוח, הוא יידרש להחזיק הון כנגד כל חשיפות הבסיס המיוחסות לאותו מבנה כאילו לא אוגחו. כן יידרש התאגיד הבנקאי לתת גילוי

לציבור לכך שהתגלה שהוא סיפק תמיכה בלתי חוזית, כמו גם את הגידול הנדרש בהחזקת ההון (כפי שצוין לעיל). המטרה היא לדרוש מהתאגידים הבנקאיים להחזיק הון כנגד חשיפות שבגינן הם נוטלים סיכון אשראי, ולהרתיע אותם מפני מתן תמיכה בלתי חוזית.

793. אם נתברר כי תאגיד בנקאי כלשהו סיפק תמיכה סמויה ביותר ממקרה אחד, אותו תאגיד בנקאי יידרש לתת גילוי בציבור להפדה, והפיקוח ינקוט בצעדים המתאימים.

794. בטל.

ד. סיכונים שיוריים (residual)

795. ככלל, ובדומה לטיפול בטכניקות להפחתת סיכונים אשראי, התאגיד הבנקאי יעריך את נאותות גישותיו להכרה בהגנות אשראי. בפרט, ביחס לעסקאות איגוח, התאגיד הבנקאי יבחן את נאותות ההגנה כנגד חיזוקי אשראי להפסד ראשון. בפוזיציות אלה, פחות סביר שההפסד הצפוי הוא מרכיב משמעותי מן הסיכון, וסביר שיוחזק על ידי קונה ההגנה באמצעות התמחור. אי לכך, הפיקוח מצפה כי מדיניות התאגידים הבנקאיים תתחשב בכך בקביעת ההון הכלכלי. במקרים שבהם המפקח סבור כי התאגיד הבנקאי אינו נוקט בגישה נאותה להכרה בהגנות אשראי, ינקטו על ידו האמצעים המתבקשים. אמצעים אלה יכולים לכלול הגדלת דרישות ההון כנגד עסקה ספציפית או כנגד סוג של עסקאות.

ה. סעיפי קריאה (call)

796. תאגיד בנקאי לא ישתמש בסעיפים המקנים לו את הזכות לקרוא לפירעון עסקת האיגוח או שנותנים כיסוי באמצעות הגנת האשראי מוקדם מידי, אם הדבר יגדיל את חשיפת התאגיד הבנקאי להפסדים או להרעה באיכות האשראי של חשיפות הבסיס.

797. מעבר לעיקרון הכללי המנוסח לעיל, תאגידים בנקאיים יממשו אופציות רכש מנקה אך ורק למטרות עסקיות כלכליות, כגון במקרה שבו עלות השירות (servicing) של חשיפות האשראי שטרם נפרעו עולה על התועלת שבשירות חשיפות האשראי בבסיס.

798-800. בטל.

ו. פירעון מוקדם

801. תאגידים בנקאיים ימדדו, יעקבו/ינטרו וינהלו באופן פנימי את הסיכונים המיוחדים לעסקאות איגוח של מכשירי אשראי מתחדשים, לרבות הערכת הסיכון והסבירות של פירעון מוקדם באותן עסקאות. התאגידים הבנקאיים יישמו שיטות סבירות להקצאת הון כלכלי כנגד המהות הכלכלית של סיכון האשראי העולה מעסקאות איגוח מתחדשות, ויהיו להם תוכניות נאותות להמשכיות להון ולנזילות, הכוללות הסתברויות לפירעון מוקדם ומתייחסות להשלכות של פירעון מתוכנן ופירעון מוקדם גם יחד. בנוסף, תוכנית המשכיות להון צריכה לתת מענה לאפשרות שהתאגיד

הבנקאי יצטרך להתמודד עם רמה גבוהה יותר של הון על פי דרישת ההון לפירעון מוקדם בדרישות ההון המזערי.

802. מכיוון שרוב ספי הפעולה לפירעון מוקדם קשורים לרמות של מרווח עודף (excess spread), חשוב שהתאגיד הבנקאי היזם יבין, ינטר וינהל בצורה טובה עד כמה שאפשר את הגורמים המשפיעים על רמות אלה (ראה סעיפים 790 עד 794 אודות תמיכה סמויה). לדוגמה, רצוי לשקול באופן כללי את הגורמים הבאים המשפיעים על המרווח העודף:

- תשלומי ריבית ששולמו על ידי לווים על יתרות חייבים המשמשות ככסיס בסיס;
- עמלות וחייבים אחרים האמורים להתקבל על ידי חייבים המשמשים כבסיס (לדוגמה, עמלות בגין תשלום בפיגור, עמלות על מקדמות במזומנים, עמלות על חריגה ממגבלה);
- מחיקות ברטו (gross charge-offs);
- תשלומי קרן;
- השבות על הלוואות שנמחקו;
- הכנסה מעסקאות חליפין (Interchange income);
- ריבית המשולמת על תעודות משקיעים (investor certificate);
- גורמים מקרו-כלכליים כמו שיעורי פשיטת רגל, שינויים בשיעורי הריבית, שיעורי האבטלה וכד'.

803. על התאגידים הבנקאיים לשקול את ההשפעות שעשויות להיות לשינויים בניהול תיקים או באסטרטגיות עסקיות על רמות המרווח העודף ועל הסבירות שיתרחש מאורע של פירעון מוקדם. לדוגמה, אסטרטגיות שיווק או שינויים בחיתום המביאים לירידת חיובים מימוניים או למחיקות גבוהות יותר, יכולים גם הם להקטין את רמות המרווח העודף ולהגביר את הסיכויים שיתרחש פירעון מוקדם.

804. על התאגידים הבנקאיים להשתמש בטכניקות כמו ניתוחי גביית מזומנים במאגר קבוע (static pool cash collections analyses) ומבחני קיצוץ כדי להבין בצורה טובה יותר את ביצועי המאגר. טכניקות אלו יכולות לשפוך אור על מגמות שליליות או על השפעות אפשריות לרעה. לתאגידים הבנקאיים צריכה להיות מדיניות שתתייחס למתן תגובה מיידית לשינויים שליליים או בלתי צפויים.

805. אף שדרישת ההון בגין פירעון מוקדם המתוארת בדרישות ההון המזערי נועדה לטפל בחששות אפשריים בקשר למאורע של פירעון מוקדם, כגון אי יכולת של המרווח העודף לכסות על הפסדים פוטנציאליים, המדיניות והבקרה שתוארו בפרק זה מכירות בכך שרמה נתונה של מרווח עודף אינה, כשלעצמה, מנבא מושלם לביצועי האשראי של מאגר חשיפות הבסיס. בנסיבות מסוימות, לדוגמה, רמות המרווח העודף עשויות לרדת במהירות כה רבה עד שהן אינן מספקות אינדיקציה במועד להרעה באשראי הבסיס. יתרה מזאת, רמות המרווח העודף עשויות להיות גבוהות בהרבה

מרמות סף הפעולה (trigger) אולם עדיין להפגין רמה גבוהה של תנודתיות שעשויה לחייב תשומת לב פיקוחית. בנוסף, רמות המרווח העודף עשויות להיות תנודתיות מסיבות שאינן קשורות לסיכון האשראי המשמש כבסיס, כגון אי התאמה בין השיעור (rate) שבו מתומחרים מחדש החיובים המימוניים לשיעורי תעודות המשקיעים. תנודות שגרתיות של המרווח העודף לא בהכרח יעוררו חששות בפיקוח, אפילו כאשר הן גורמות לדרישות הון שונות. בפרט כאשר תאגיד בנקאי נכנס או יוצא מן השלב הראשון של מקדמי ההמרה לאשראי עבור פירעון מוקדם. מאידך, ניתן להמשיך ולקיים את הרמות הקיימות של המרווח העודף על ידי הוספה (או הקצאה) של מספר גדל של חשבונות חדשים לנאמנות הראשית (master trust), פעולה שתיטה להסוות הרעה פוטנציאלית בתיק. מכל הסיבות הללו, הפיקוח ישקול לשים דגש מיוחד על פעולות פנימיות של ניהול, בקרות וניטור סיכונים ביחס לעסקאות איגוח בעלות מאפיינים של פירעון מוקדם.

806. רמת התחכום של מערכת התאגיד הבנקאי לניטור ההסתברות והסיכונים של אירוע פירעון מוקדם תתאים לגודלן ומורכבותן של פעילויות האיגוח של תאגיד בנקאי הכוללות סעיפי פירעון מוקדם.

807. בטל.

* * *

עדכונים

תאריך	פרטים	גרסה	חוזר 06 מס'
20/6/10	חוזר מקורי	1	2268
30/5/13	עדכון	2	2383